

S95.766492

E6

Ent-

3. iii

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 42

1 februari 1982

No. 2

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

V. S. van der GOOT, Het determinatiekenmerk voor de wijfjes van de twee Nederlandse *Baccha*-soorten onbetrouwbaar? (Diptera: Syrphidae): 17; K. M. HARRIS, *Lestodiplosis oomeni* sp. n. (Diptera: Cecidomyiidae), a predator on the carinate tea mite, *Calacarus carinatus* (Green) (Acarina: Eriophyidae) and other mites on tea plants in Indonesia: 20; GERFRIED DESCHKA, *Phyllonorycter trojana* sp. n. von Mazedonien (Lep.: Lithocolletidae): 24; J. KRIKKEN, A new Clinterocera from Borneo (Coleoptera: Cetoniidae): 30; KORTE MEDELINGEN: B. J. LEMPKE, *Apatura iris*: 32; Ter overname, Prijsreductie: 32; LITERATUUR: 19; PERSONALIA: 19.

Het determinatiekenmerk voor de wijfjes van de twee Nederlandse *Baccha*-soorten onbetrouwbaar? (Diptera: Syrphidae)

door

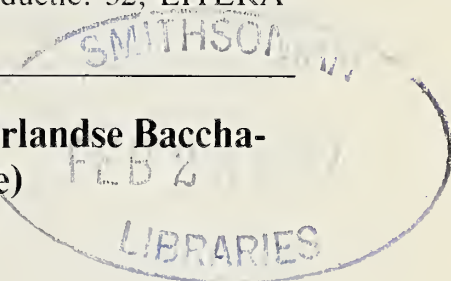
V. S. van der GOOT

ABSTRACT. — The distinguishing character for the females of the two Dutch *Baccha* species unreliable? (Diptera: Syrphidae). Males of *Baccha obscuripennis* Meigen and *B. elongata* (J. C. Fabricius) can be clearly separated. Identification of the Dutch females on the amount of dusting of the frons resulted in a disproportionate amount of *obscuripennis* females. Therefore this character is considered unreliable, and the females are for the moment unidentifiable. Confirmation of this result on collections from abroad would be interesting.

De twee Nederlandse *Baccha*-soorten zijn boszweefvliegen. Ze zijn vrij lang (7-10,5 mm) en slank gebouwd. Het is niet te verwonderen, dat deze fragiele dieren graag verblijven tussen dichte begroeiing, waar de wind weinig vat op ze heeft. Daar zien we de ♀♀ het meest op bloemen. Ze vliegen ook graag in de schaduw. In dat halfduister zien we de smalle diertjes moeilijk. De ♂♂ bezoeken minder bloemen en staan, op geringe hoogte boven de grond, stil in de lucht op hun zweefplekje. Ze daar ontdekken is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Daarom worden de ♂♂ ook minder gevangen. Dit blijkt uit de getallen in de bijgaande tabel: er zijn 169 ♂♂ gevangen tegen 294 ♀♀.

De ♂♂ van de twee soorten worden onderscheiden op drie kenmerken. *B. obscuripennis* Meigen heeft donker gekleurde vleugels, het voorhoofd is boven de sprieten onbestoven, donker gekleurd en glanzend en van de genitaliën is de top van de aedeagus boogvormig. Het ♂ van *B. elongata* (J. C. Fabricius) heeft daarentegen heldere vleugels, een licht gekleurd dof bestoven voorhoofd, terwijl de top van de aedeagus geknikt is. De determinatie van de ♂♂ leverde me nooit moeilijkheden op.

Het onderscheid tussen de ♀♀ is lastiger. Op het onderste tweederde van het voorhoofd is op twee zijstroken, links en rechts, een licht gekleurde bestuiving aanwezig. Tussen deze zijstroken zit een onbestoven zwart glimmende middenstrook. Op het onderstuk van het voorhoofd, boven de sprietplantingen, kunnen de dof grijze zijstroken zich verenigen tot een dof grijze dwarsband, maar de zwart glimmende middenstrook kan zich ook over het voorhoofd

uitstrekken tot de sprietinplantingen. Tussen het zijstroken-plus-dwarsband-patroon en het uitsluitend zijstroken-patroon kan men allerlei overgangen waarnemen. Coe (1953) rekende de dieren met een dwarsband van grijze bestuiving van bijna een derde van de voorhoofdshoogte of meer tot *B. elongata*. De dieren met zijstroken van grijze bestuiving, zonder dwarsbandje, behoorden tot *B. obscuripennis*. Men houdt dan in principe een aantal dieren over, die onbepaald zijn. Dat zijn de exemplaren met een overdwarse bestuiving smaller dan een derde van de voorhoofdshoogte. In de praktijk rekent men echter alle ♀♀ met overdwarse bestuiving tot *elongata* en alle ♀♀ met uitsluitend zijstroombestuiving tot *obscuripennis*. Zo is dat ook beschreven door Barendregt (1978).

Ik heb enkele getallen verzameld over de determinaties van de Nederlandse *Baccha*'s in vier grote verzamelingen. In bijgaand tabelletje ziet u dat de ♂♂ van *elongata* 3,4 maal zoveel gevangen worden als de ♂♂ van *obscuripennis*. Bij de ♀♀ is dit verhoudingsgetal aanmerkelijk kleiner: 0,8. Oftewel het ♀ van *obscuripennis* is abnormaal talrijk.

De twee *Baccha*-soorten zijn zeer nauw verwant en hebben in het veld dezelfde gewoonten. Het is heel onwaarschijnlijk dat, door de een of andere oorzaak, de ♀♀ van *obscuripennis* meer gevangen zouden worden dan de ♀♀ van *elongata*. Dan blijft over dat het onderscheid tussen de ♀♀ van beide soorten dat nu gehanteerd wordt, niet opgaat. Een aantal ♀♀ met zijstroombestuiving op het voorhoofd zou niet tot *obscuripennis*, maar tot *elongata* behoren. Ten minste als de sterker bestoven ♀♀ alle tot *elongata* gerekend kunnen worden. Dat laatste heeft men zuiver naar analogie met de voorhoofdsbestuiving bij de ♂♂ aangenomen. Op zich-

		ITZ	RMNH	Lucas	Van Aartsen	Totalen
<i>Baccha elongata</i>	♂	53	10	38	30	131
	♀	66	20	25	17	128
<i>B. obscuripennis</i>	♂	15	7	3	13	38
	♀	54	29	41	42	166

De *Baccha*-determinaties uit vier grote verzamelingen van uitsluitend in Nederland gevangen vliegen.

zelf is deze overeenkomst een vraagpunt. Het voorhoofd is bij ♂♂ en ♀♀-zweefvliegen immers geheel anders gevormd en overeenkomsten in voorhoofdskenmerken zijn er bij zweefvliegen weinig.

Is het nu een verbetering als we Coe (1953) aanhouden in plaats van Barendregt (1978)? Dat is het allerm minst, want via de door Coe gehanteerde scheidslijn tussen de ♀♀ van beide soorten vindt men een kleiner percentage *elongata*-♀ dan met Barendregt. En dat voert ons verder af van een, op grond van de verhouding tussen de ♂♂, aanvaardbaar groter aantal ♀♀ van *elongata*.

Het zal het beste zijn om de voorhoofdsbestuiving als kenmerk voor de ♀♀ van de Nederlandse *Baccha*'s op te geven. Maar dat houdt in dat deze ♀♀ onbepaald zijn. Dat is ook mijn mening, want ik ken geen ander kenmerk. Hierin voel ik me gesteund door Stackelberg (1970), die, zonder een verklaring te geven, de kenmerken van de ♀♀ weglief uit zijn *Baccha*-tabel. Van het Europees-Russisch materiaal kan men dus alleen de ♂♂ determineren.

Wellicht vraagt men zich af of in buitenlandse verzamelingen het percentage *obscuripennis*-♀ ook abnormaal hoog is. Ik heb dat niet nagevraagd. Een aanwijzing hiertoe geven de getallen, gepubliceerd door Clauszen (1980), van 50 *Baccha*'s gevangen in Sleeswijk (BRD): *elongata* ♂: 11; ♀: 21; *obscuripennis* ♂: 4; ♀: 14. De eerder genoemde verhoudingsgetallen zijn hier 2,8 en 1,5. De tendens is dus hetzelfde als in het Nederlandse materiaal, zij het minder extreem. Het zou interessant zijn, indien men het een en ander eens zou nagaan in grote buitenlandse collecties.

Tenslotte mijn hartelijke dank aan de heren B. Brugge en M. J. Delfos van achtereenvolgens het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam en het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden en aan de heren J. A. W. Lucas en B. van Aartsen voor hun medewerking.

LITERATUUR

- Barendregt, A., 1978. *Zweefvliagentabel*, 6e druk: 1-84, 161 fig. Jeugdbondsuitgeverij, 's Graveland.
- Clauszen, C., 1980. Die Schwebfliegenfauna des Landesteils Schleswig in Schleswig-Holstein (Diptera, Syrphidae). — *Faun. Ökol. Mitt. Suppl.* 1: 3-79, 3 Abb.
- Coe, R. L., 1953. Diptera, Syrphidae. — *Handb. Ident. Brit. Ins.* 10 (1): 1-98, 46 figs.
- Stackelberg, A. A., 1970. Syrphidae. — *Opred. Faune SSSR* 103: 11-96, 43 platen. Leningrad (Russisch).

N. Anslinstraat 42, 1068 WN Amsterdam.

CROWSON, R. A., 1981. *THE BIOLOGY OF COLEOPTERA*, pp. XII, 802; 319 figs, 9 plates, 15 tables, ca. 1000 refs, taxonomic index 50 kolommen, subject index 58 kolommen. ISBN 0-12-196050-1. Academic Press, London. Prijs (gebonden) £ 58.—

Dit boek ware aanbevelenswaardig geweest als het half zo dik was geweest, en vier maal zo goedkoop. Reeds in mei 1978 werd het aangekondigd, en dit, gevoegd bij de naam van Crowson deed min of meer verwachtingsvol naar dit boek uitzien. De vraag echter die zich al opdrog naar aanleiding van de vooraankondiging, namelijk of kevers zulke afwijkende insekten waren dat over hun biologische eigenschappen een dik boek te vullen zou zijn, is wat mij betreft met nee beantwoord. Het meest fundamentele gebrek aan het boek is mijns inziens dan ook, dat geen poging wordt gedaan om onderscheid te maken welke besproken verschijnselen voor insekten als geheel gelden en welke voor kevers alleen. Dat is zonder twijfel geen gemakkelijke taak, maar men mag enige waar voor zijn vele geld verwachten.

Dit neemt natuurlijk niet weg dat men uit dit boek een schat aan informatie over Coleoptera kan winnen. Er zijn hoofdstukken over skelet en inwendige anatomie van het imago, over larvale en pop-structuren, voedsel en vertering, bloed-excretie en endocriensysteem, locomotie, zintuigen, oecologie, gedrag en vele andere onderwerpen. Aan de andere kant denk ik, dat een terzake gespecialiseerd entomoloog zal vinden dat een kleine 20 pagina's voor een onderwerp zo weids als „bloed, osmoregulatie, reservestoffen, excretie en endocriene organen” wat weinig is. Zulke veelomvattende onderwerpen kunnen inderdaad niet in één boek door één auteur worden behandeld.

Voeg ik daarbij een tamelijk wijdlopige schrijftrant, voor een flink deel lelijke figuurtjes en een omslachtig systeem van taxonomische verwijzingen, dan moet ik concluderen in het boek teleurgesteld te zijn. — W. N. Ellis

---

PERSONALIA

Op 8 september 1981 overleed op 82-jarige leeftijd de heer H. Landman, lid van onze vereniging sinds 1940 en ex-beheerder van de collecties van het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam. Entomologisch was hij vooral geïnteresseerd in de Nederlandse macrolepidoptera, waarvan hij voor het museum een goede representatieve collectie opbouwde.
